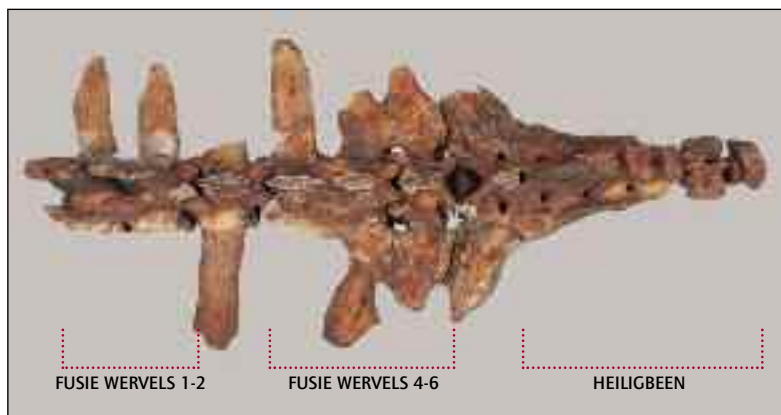

Een middeleeuwse merrie in moten

door HENK DE BOER en TIMO D'HOLLOSY

Wist u dat álle botten die bij Amersfoortse opgravingen worden aangetroffen door een zoologisch expert worden onderzocht? Hij bepaalt van ieder bot de betreffende diersoort, leeftijd en geslacht aan de hand van specifieke kenmerken en maten. Maar ook wordt gekeken naar allerlei afwijkingen en gebruikssporen. De Amersfoortse archeologen hebben de afgelopen 25 jaar ruim 45.000 botten opgegraven, menselijk botmateriaal niet meegeteld. Die vormen samen inmiddels een bijzondere informatiebron over dieren in het verleden en hoe de mens die exploiteerde. Een voorbeeld.

Tijdens het archeologisch onderzoek aan de Westsingel is in een kuil het skelet van een paard aangetroffen. De bijbehorende vondsten leveren de datering: het paard is

hier rond 1400 begraven, samen met wat slachtafval. Door de plaatsing van een olietank in recentere tijden zijn de benen grotendeels verloren gegaan. Daarom waren 'slechts' 87 botten van het totale skelet aanwezig, maar dat was voor de archeo-zoöloog voldoende om dit middeleeuwse paard tot leven te brengen.

De vorm van het bekken vertelt ons dat het een merrie betreft. De slijtage van haar snijtanden geeft en de volgroeiing van enkele bekkendelen geven aan dat ze niet oud is geworden: zes, hooguit zeven jaar. De schofthoogte is door het ontbreken van de benen moeilijk te bepalen: een resterend stukje rechter-bovenbeen (*femur*) wijst op een groter-dan-gemiddeld paard. De schofthoogte wordt geschat tussen de 144 en 152 cm. De forse maten van het gebit van het paard bevestigen dit.

De achttien borstwervels van het paard met de bamboo-spine aan de voorzijde van de 11de, 12de en 13de wervels.

RUGPROBLEMEN

De jonge merrie had last van haar rug. Haar wervelkolom was op twee plaatsen volledig vergroeid (*intervertebrale ankylose*), met een fusie van de eerste met de tweede lendenwervel en een tweede 'blok' van de vierde, vijfde en zesde lendenwervel. De vrijwel totale versmelting van de wervels wijst in de richting van een aangeboren (*congenitale*) afwijking. Waarschijnlijk is als reactie op

de stijfheid tussen de elfde, twaalfde en dertiende borstwervel een soort *bamboo spine* ontstaan; aan de voorzijde van deze wervels heeft zich een soort brug gevormd van sterk poreus bot. Dit doet denken aan de ziekte van Bechterew bij de mens. Maar de aandoening bij dit paard is waarschijnlijk het gevolg van excessieve belasting door het gebruik als rij- of lastdier, en wellicht op té jeugdige leeftijd. Het bindweefsel (*ligament*) dat aan de voorzijde van de wervels loopt, wordt hierdoor voortdurend geprikkeld. Het lichaam reageert met botvorming, vergelijkbaar met de vorming van een *hielspoor*, zoals we bij hardlopers zien. In Amersfoort hebben we dezelfde afwijking één keer eerder gevonden, in de opgraving bij Emiclaer. Maar dat paard was ouder dan 23 jaar, had ernstige arthrotische veranderingen en dateerde pas uit de 18de-20ste eeuw.

Het paard van de Westsingel is uiteindelijk geslacht. De snij- en slachtsporen aan beide schouderbladen, het bekken en de vierde borstwervel leiden echter niet tot verkleining van de botdelen. Ze hebben ook niets met consumptie te maken. Mogelijk was het grote paard zélf te zwaar voor transport en is ze eerst in handzame stukken opgedeeld, om de mens niet al te veel te belasten.

Timo d'Hollosy is stadsarcheoloog; Henk de Boer is zoologisch onderzoeker bij het Archeologisch Centrum.